

velmi státnická: *postavit politiku dorozumění na basi národní*, ale praktické provedení musilo zklamat, při neupřimnosti nacionálního poměru k hlavním otázkám zahraniční politiky. *Katolický střed* dal se přemluvit k podpoře pravicové koalice vyhlídkou na uzákonění osnovy o konfesijní škole, v tom však byl na konec zklamán a tak se vrátil zas rozhodně k orientaci levicové. Volební prognosa udává obecně ztráty nacionalů kompromitovaných svou dvojakou politikou. Naproti tomu opozice socialistická i demokratická může jen získat. *Velká koalice* »od Scheidemanna po Stresemanna« pokládá se zas za soustavu budoucnosti.

V Polsku byl zvolen nový sejm, v němž přívrženci *Pilsudského* tvoří nejsilnější skupinu, o většině rozhodují však strany levicové, žárlivé na ústavní svobody. Maršál prohlašuje se sice za přesvědčeného demokrata, nemá však dost jemnou ruku pro parlamentní jednání. Tak se stalo, že hned předseda sněmovny byl mu zvolen na vzdory. Osobně je však soc. demokrat *Daszyński* jeho přítelem a tak se stahující bouře zatím rozptýlila. Proti demonstracím bolševiků — a také v dobré vůli k práci — je však celý sejm za jedno, lze tedy doufat, že spolupráce bude přece jen snazší nežli se sejmem pravicovým.

Dr. Rud. Procházka.

LITERATURA.

EMIL SVOBODA: DEMOKRACIE JAKO NÁZOR NA ŽIVOT A SVĚT. Sbírký »Knihy pro každého« svazek 20. Vydalo Státní nakladatelství v Praze 1927. Stran 179 za Kč 7·50.

Universitní profesor Dr. Emil Svoboda jest jedním z mála těch, jimž převýchova jedince a celé společnosti leží opravdu na srdci a pro niž dovedou soustavně a neúnavně pracovat. Očekáváme od něho proto, že napíše nám filosofii demokracie, dílo, v němž usoustavní, náležitě rozvede a zdůvodní vše to, co dosud uložil ve svých menších publikacích. Spis, o němž referuji, považuji za šťastný náběh k tomu.

Svoboda vychází ze správného předpokladu, že věčná otázka lidského štěstí bude v poměru dvou základních složek všeho, co se tu s námi děje: Aby život nucenou obětí nebral více než může dát, a aby nerozdělil úkol ani tak, že jedni jsou odsouzeni k obětem, druzí k tomu, aby brali jejich plody. Hledáme spravedlnost, vyrovnání, rovnováhu pro všechny. Povinnost těch, kteří berou, jest, aby se snažili více dát, než přijali. Uvažující o kolektivu nesmíme zapomínat na individuum. Štěstí zástupu je složeno ze štěstí lidí, z nichž je složen. Nepustíme-li z myslí člověka živoucího, z masa a z krve, přijdeme k nezvratnému poznání, že bez jisté míry svobody není mravnosti, ani krásy ani štěstí; život však nemá ceny, není-li v něm radosti a niterného zážitku krásy. Nejhorší chvíle je snesitelná, dokud je v člověku víra v možnost, aby svobodným činem zasáhl do dějství osudu a probil se vlastní silou k lepší budoucnosti. Demokracie znamená, sebekázní se probíjeti k sebeurčení. Ideálem svobody ve smyslu sociálním jest vázanost, založená na dobré vůli. Svoboda znamená, abychom v obecném zájmu dobrovolně konali to, k čemu jsme dříve byli donucováni zevním násilím, nebo metlou bídy. Etický základ demokracie je v myšlence, abychom zájem bratří a sester pocítovali jako zájem vlastní. Čím šíte se rozkládá ochota k dobrovolné oběti od rodiny k národu a ke státu, tím více se blížíme k ideálu demokracie a svobody. Duch úzkoprsého osobního sobectví, nelásky a kořistění z bídy ostatních je líhni otrokářství a otroctví. Vítězství nad tímto duchem je vítězstvím svobody. Demokracie je světový, životní názor. Dokud tento názor neprolně celým životem a myšlením, dokud budou zákoutí, která nebyla prosvícena novým duchem, nebude zabezpečena budoucnost demokracie. Politicky chápaná, jest arci demokracie problémem sebeurčení a samosprávy lidu. Ale žádná revoluce, žádná změna forem života státního neuskuteční na světě demokracie, jestliže nebude doprovázena revolucí ducha. Republika bez republikánů není republikou; demokracie bez demokratů není demokracií; otrocké duše nemohou svobodně žít. Demokracie je především otázkou mravního osvobození, očištění od ducha lokajského. Nevolnictví lidí znemravňuje, svoboda je vychovává. Nejhuře by národu posloužil nový režim násilí: mravní zbídačení stalo by se bezedným. Nepřítelem demokracie jest i podivný

poměr k životu, který by se dal nazvat egocentrismem, t. j. myslí-li kdekdo, že jeho úzký, osobní, rodinný nebo třídní zájem je ústředním zájmem div ne celého světa, měří-li prostě v pošetilém sebe-přecenění obecný zájem podle svého zájmu osobního. Není demokrat, kdo lehkomyšlně rozčiluje zástupy, kdo demoralisuje lid svými vášněmi, kdo málo uvažuje a zkoumá, ale za to hlučně volá. Teprve od sebezkoumání a sebekázně vycházejme na výpravu proti lidem.

Naznačiv takto duchové předpoklady demokratického života, ukazuje autor, jak dívali se na poměr jednotlivce ke státu vynikající myslitelé od starověku až do doby nejnovější, jaké stanovisko zaujímalí k otázce mravnosti a svobody. Probíraje hodně podrobně nauku Platonovu a Aristotelovu, ukazuje, že dvojí úkol nutno řešiti současně: tvořiti nově, vyšší formy života a zároveň mravně povznášeti člověka. Nový rámec tvořiti zároveň s novou náplní, neboť jedno bez druhého musí ztroskotati. Lid, sevřený otroctvím, nestane se lepším. Zevní svoboda pak se neudrží, neodstraní-li se nízký, otrocký duch. Harmonie mezi formou a obsahem je základní podmínkou pokroku individuálního a sociálního. Naučiti se životu v míru, naučiti se tiché vnitřní práci bez vypjetí sil k náhlému činu, bez romantických dobrodružství, to je vrcholným uměním státnickým, v němž leží zajištění budoucnosti a rozkvet státu. A je-li základem demokracie občanská mravnost, je příkazem jejím, aby se zákonodárce varoval zákonů nepromyšlených, nedůsledných nebo neuskutečnitelných. Stát není jenom svazkem osobních egoismů občanstva, nýbrž je svazkem mravním. Učení této dvojice geniálních myslitelů řeckých vzniká dle autora důsledným a přísným etatismem, t. j. úsilím o zdravý a mocný stát, jehož zájem má býti povznesen na hlavní zájem každého občana. Ale kdežto u Platona vidíme jaksi naprosté nadřazení státního zájmu nad zájem jednotlivcův, u Aristotela vidíme zdůraznění, že posláním a životním smyslem tohoto mocného státu jest blažený, t. j. dobrý a krásný život všeho občanstva. Svoboda občanská, z níž jedině se může roditi láska ke státu, uvádí se tu v soulad se zájmem státního společenství. Lépe než Platon pochopili filosofický důvod bratrství a sesterství mezi lidmi zejména stoikové; nad Aristotela vynikli tím, že odmítli otroctví jako zřízení, odporující přirozenému, božskému řádu věcí. Vynikala-li klasická doba řecké duchovní kultury v otázkách poměru člověka k spolitosti přísným a důsledným etatismem, t. j. učením o nadřazenosti myšlenky státu, o tom, že státem a ve státě dospívá člověk vyvrcholení své mravní osobnosti, možno nazvati myšlenkový směr, který představovalo po krátkou dobu svého trvání původní, evangelické křesťanství, astatismem, t. j. trpným poměrem člověka k zevní, organisované moci světské. Přizpůsobení a kompromis uzpůsobují křesťanství pro světovládu. V Augustinově učení objevuje se idea o božském řádu před světským, a z toho plynoucí přednost církve před státem, jemuž se dává jen úkol výpomocný, t. j. zachovávat lidskou společnost pomocí výkonu spravedlnosti. Potvrzení a vyvrcholení této nauky spočívá v učení Tomáše Aquinského o primátu církve, vybudované jako stát založený na právu božském, od něhož světský stát bere svoje světlo jako měsíc od slunce.

Na konci středověku objevuje se u Viléma z Occamu a ještě výrazněji u Marsilia z Padovy myšlenka, že stát a jeho moc pochází z lidu. Politický boj o zatlačení církve na pole duchovní, o úplné osamostatnění světské moci státní nalézá výraz v těchto učených úvahách, pracujících těžkopádnou metodou teologických argumentací. Radikální převrat znamená hr. Miccoló Machiavelli svými spisy »Kníže« a »Úvahy«, jež krásí dle autora nesmírná pravdivost, upřímnost, otevřená prostota a jednoduchá, jasná stavba myšlenek. Machiavelli sám je dle něho člověkem toužícím po životě svobodném, silném a ctnostném. Nikde nezaměňuje neřest a ctnost, otevřeně a bez nejmenší pochybnosti dává přednost jednání mravnímu před rozmanitými špatnostmi, které se objevují jako skutečnosti přítomného života a jako zlo stejně ohavné jako nutné za daných okolností. Mravnost je mu vývojovým cílem úsilí člověka, svoboda, demokracie, republika vývojovým cílem státu. Ale u člověka právě tak jako u státu je mu základním požadavkem věta: především nutno žítí. Krajní relativism, popření nezvratnosti a neprominutelnosti příkazů mravních je nespornou a neomluvitelnou vadou Machiaveliho a mnohem ještě více machiavellismu, který autoritou velikého vlastence a státníka italského kryl

a bude dále krýti svůj vlastní sklon k surovosti a věrolomnosti. Naproti tomu nesmí se zapomínati, že Machiavelli z celé duše miloval republiku, demokracii a svobodu, a že »Kníže« se vši svou mravní bídou byl mu jen ošklivým, ale — jak soudil — jediným a nutným prostředkem léčebným. Machiavelli nade vše kladl to, co Aristoteles nazval eunomií, spočívající v požadavku, aby ve státě dobrovolnou sebekázní občanstva vládl dobrý zákon. K tomu je arci třeba občanstva mravně vyspělého. Mravnost a právo jsou základem svobodného, lidového státu a jeho nevyhnutelnou podmínkou. Jménem Machiavelliho označuje se soustava brutálního násilí, soustava imperialismu, který se neštítí ani zločinu, jde-li o tak zvaný zájem státu, ač dle autora mohli bychom machiavellismem nazvati lásku k svobodě, lásku k pravdě, pohrdání mravní bídou a zločinností, činorodou lásku k vlasti a jejímu lidu.

Demokracie znamená především lásku k svobodě, k sebeurčení lidu. Svobodný člověk liší se od nevolníka tím, že ochotně, s oddaností a láskou slouží bratrům a sestrám i kolektivní jednotce národní a státní, jsa ovládán spíše svým vědomím závaznosti darů, které od ostatních přijímá, než zevním donucením. Pro demokrata jest příznačné, že věří v přirozenou moudrost lidu, že s láskou k lidu spojuje i víru v jeho schopnost rozumového a mravního vývoje k sebekázní a k sebeurčení. Uváží-li se toto všechno, pochopíme demokratického ducha, jakým je provanuto životní dílo Husovo i pozdější dílo české reformace. Hus bojuje o svobodu svědomí, miluje svůj lid a důvěřuje jeho přirozené moudrosti a touze po mravním očištění života, nebojí se učiniti lid účastným poznání pravdy. Reformací českou vraceli se křesťané skutečně k začátkům, hledali ve svém nejnádhernejším květu, jednotě Česko-bratrské, toho ducha rovnosti, vzájemné důvěry a lásky, jakou podle dochovaných zkazek tušili v prvotní obci křesťanské.

Na úsvitě novověkého myšlení Tomáš Hobbes je hlasatelem étatismu, t. j. naprosté svrchovanosti státu, ať už je organisován jakoukoli formou. Důsledky této zásady vedou u něho k popření všech mravních hodnot, k naprosté porobě občanů po stránce duchovní i hmotné. Panuje sofistický relativism a subjektivism a jediným východiskem z tohoto zmatku je zákon absolutní daný absolutní mocí státní. Základní omyl Hobbesův spočívá dle Dr. Svobody v tvrzení, že člověk smlouvou, s ostatními spoluobčany uzavřenou, přenesl svoje přírodou daná práva v plném rozsahu a beze zbytku na představitele vůle a moci státní. Také není správné, že zákon je rozkaz, jehož moc je ve vůli rozkazujícího bez ohledu na obsah. Občanstvo má a musí podržeti moc projevu vůle, zápasu s představiteli moci vládní, ano spor tento, vedený zákonnými prostředky, jest předpokladem pokroku kulturního a sociálního. Bez družnosti, vrcholící ve vytvoření státu, není myslitelná kultura, t. j. vývoj rozumových, etických a estetických hodnot. Autor zdůrazňuje proti Hobbesovi, že občanstvo, které svou prací stát udržuje, vyvíjí, svou krví hájí, nikdy se nemůže vzdáti práva projevu, práva vlastní vůle, prostě práva osobnosti. Ústava sama musí naléztí formy, aby projevy tyto daly se na půdě zákona, aby na pevném základě řádů právních byl možný vývoj. Jinak nutně se nahromadí síla odporu a projeví se revolucí.

(Pokračování.)

JUDR. FRANTIŠEK ROUČEK: OBČANSKÉ PRÁVO PLATNÉ NA SLOVENSKU A V PODKARPATSKÉ RUSI. Všeobecná část I. 1927. Nakladatel J. Gusek v Kroměříži. XVI a 144 str.

Autor zde podává prvou polovici všeobecné části soustavného zpracování občanského práva, platného na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Kniha má čtyři hlavy: o právu, o jeho tvorbě, jeho mezích a použití.

Pojem práva daného (positivního) definován jako souhrn právních norem. Slovem norma rozumí se dvojí: normy myšlení (forma, kterou si myslíme, že něco má neb nemá býti) a normy jednání, jež jsou normy myšlení, naplněné určitým obsahem. U norem právních pak jde vždy o normy jednání. Ovšem jen takové normy jsou normami právními, jež tvoří historicky se vyvinuvší výsledek *autoritativního* výběru z empirických možností toho, co má býti. Výběr ten, daný dnes zákonem a obyčejovým právem, znamená, že určitá norma musí býti přijímána za správnou bez ohledu na to, zda jí za takovou